

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2006

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ὄνειρο στό κῦμα (απόσπασμα)

«[...] Δέν ἤξεύρω ἂν ἡ κόρη λουομένη εἰς τήν θάλασσαν ἤκουσε τήν φωνήν τῆς γίδας μου. Ἀλλά καί ἂν τήν εἶχεν ἀκούσει, τί τό παράδοξον; Ποῖος φόβος ἦτον; Τό ν' ἀκούη τις φωνήν ζώου ἐκεῖ πού κολυμβᾶ, ἀφοῦ δέν ἀπέχει εἰμὴ ὀλίγας ὀργυιάς ἀπό τήν ξηράν, δέν εἶναι τίποτε ἔκτακτον.

Ἄλλ' ὅμως, ἡ στιγμή ἐκείνη, πού εἶχα πατήσει εἰς τήν κορυφήν τοῦ βράχου, ἤρκεσεν. Ἡ νεαρά κόρη, εἴτε ἤκουσεν εἴτε ὄχι τήν φωνήν τῆς κατσίκας —μᾶλλον φαίνεται ὅτι τήν ἤκουσε, διότι ἔστρεψε τήν κεφαλὴν πρὸς τό μέρος τῆς ξηρᾶς...— εἶδε τόν μαῦρον ἴσκιον μου, τόν διακαμόν¹ μου, ἐπάνω εἰς τόν βράχον, ἀνάμεσα εἰς τούς θάμνους, καί ἀφῆκε μισοπνιγμένην κραυγὴν φόβου...

Τότε μέ κατέλαβε τρόμος, συγκίνησις, λύπη ἀπερίγραπτος. Τά γόνατά μου ἐκάμφθησαν. Ἐξαλλος ἐκ τρόμου, ἠδυνήθην ν' ἀρθρώσω φωνήν, κ' ἔκραξα:

—Μή φοβᾶσαι!... δέν εἶναι τίποτε... δέν σοῦ θέλω κακόν!

Καί ἐσκεπτόμην λίαν τεταραγμένος ἂν ἔπρεπε νά ριφθῶ εἰς τήν θάλασσαν, μᾶλλον, διὰ νά ἔλθω εἰς βοήθειαν τῆς κόρης, ἢ νά τρέξω καί νά φύγω... Ἦρκει ἡ φωνή μου νά τῆς ἔδιδε μεγαλύτερον θάρρος ἢ ὅσον ἡ παραμονή μου καί τό τρέξιμόν μου εἰς βοήθειαν.

Συγχρόνως τότε, κατὰ συγκυρίαν ὄχι παράδοξον, καθότι ὅλοι οἱ αἰγιαλοί καί αἱ θάλασσαι ἐκείναι ἐσυχνάζοντο ἀπό τούς ἀλιεῖς, μία βάρκα ἐφάνη νά προβάλλη ἀντικρῦ, πρὸς τό ἀνατολικομεσημβρινόν μέρος, ἀπό τόν πέρα κάβον, τόν σχηματίζοντα τό δεξιόν οἶονεῖ κέρας τοῦ κολπίσκου. Ἐφάνη πλέουσα ἀργά, ἐρχομένη πρὸς τά ἐδῶ, μέ τὰς κώπας πλὴν ἡ ἐμφάνισίς της, ἀντί νά δώσῃ θάρρος εἰς τήν κόρην, ἐπέτεινε τόν τρόμον της.

Ἀφῆκε δευτέραν κραυγὴν μεγαλυτέρας ἀγωνίας. Ἐν ἀκαρεῖ² τήν εἶδα νά γίνεται ἄφαντη εἰς τό κῦμα.

Δέν ἔπρεπε τότε νά διστάσω. Ἡ βάρκα ἐκείνη ἀπεῖχεν ὑπὲρ τὰς εἴκοσιν ὀργυιάς, ἀπό τό μέρος ὅπου ἠγωνία ἡ κόρη, ἐγὼ ἀπεῖχα μόνον πέντε ἢ ἕξ

ὀργυιάς. Πάραυτα, ὅπως ἤμην, ἐρρίφθην εἰς τὴν θάλασσαν, πηδήσας μέ τὴν κεφαλὴν κάτω, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ βράχου.

Τὸ βύθος τοῦ νεροῦ ἦτον ὑπὲρ τὰ δύο ἀναστήματα. Ἔφθασα σχεδὸν εἰς τὸν πυθμένα, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀμμόστρωτος, ἐλεύθερος βράχων καὶ πετρῶν, καὶ δέν ἦτο φόβος νὰ κτυπήσω. Πάραυτα ἀνέδυν καὶ ἀνῆλθον εἰς τὸν ἀφρόν τοῦ κύματος.

Ἀπείχον τώρα ὀλιγότερον ἢ πέντε ὀργυιάς ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ πόντου, ὅπου ἐσχηματίζοντο δῖναι καὶ κύκλοι συστρεφόμενοι εἰς τὸν ἀφρόν τῆς θαλάσσης, οἱ ὁποῖοι θὰ ἦσαν ὡς μνήμα ὑγρὸν καὶ ἀκαριαῖον διὰ τὴν ἀτυχή παιδίσκην· τὰ μόνα ἴχνη τὰ ὁποῖα ἀφήνει ποτέ εἰς τὴν θάλασσαν ἀγωνιῶν ἀνθρώπινον πλάσμα!... Μέ τρία στιβαρὰ πηδήματα καὶ πλευσίματα, ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν, ἔφθασα πλησίον της...

Εἶδα τὸ εὐμορφον σῶμα νὰ παραδέρνη κάτω, πλησιέστερον εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου ἢ εἰς τὸν ἀφρόν τοῦ κύματος, ἐγγύτερον τοῦ θανάτου ἢ τῆς ζωῆς· ἐβυθίσθην, ἤρπασα τὴν κόρην εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ ἀνῆλθον.

Καθὼς τὴν εἶχα περιβάλει μέ τὸν ἀριστερόν βραχίονα, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἠσθάνθην ἀσθενῆ τὴν χλιαρὰν πνοήν της εἰς τὴν παρεϊάν μου. Εἶχα φθάσει ἐγκαίρως, δόξα τῷ Θεῷ!... Ἐντούτοις δέν παρεῖχε σημεῖα ζωῆς ὀλοφάνερα... Τὴν ἐτίναξα μέ σφοδρὸν κίνημα, αὐθορμήτως, διὰ νὰ δυνηθῆ ν' ἀναπνεύσῃ, τὴν ἔκαμα νὰ στηριχθῆ ἐπὶ τῆς πλάτης μου, καὶ ἔπλευσα, μέ τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν καὶ μέ τοὺς πόδας, ἔπλευσα ἰσχυρῶς πρὸς τὴν ξηράν. Αἱ δυνάμεις μου ἐπολλαπλασιάζοντο θαυμασίως.

Ἦσθάνθην ὅτι προσεκολλᾶτο τὸ πλάσμα ἐπάνω μου· ἠθέλε τὴν ζωὴν της· ὦ! ἅς ἔζη, καὶ ἅς ἦτον εὐτυχής. Κανεῖς ἰδιοτελής λογισμὸς δέν ὑπῆρχε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὸ πνεῦμά μου. Ἡ καρδιά μου ἦτο πλήρης αὐτοθυσίας καὶ ἀφιλοκερδεΐας. Ποτέ δέν θὰ ἐζήτην ἀμοιβήν!

Ἐπὶ πόσον ἀκόμη θὰ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἐκεῖνο τὸ ἀβρόν, τὸ ἀπαλὸν σῶμα τῆς ἀγνῆς κόρης, τὸ ὁποῖον ἠσθάνθην ποτέ ἐπάνω μου ἐπ' ὀλίγα λεπτά τῆς ἄλλως ἀνωφελοῦς ζωῆς μου! Ἦτον ὄνειρον, πλάνη, γοητεία. Καὶ ὅποσον διέφερεν ἀπὸ ὅλας τὰς ἰδιοτελεῖς περιπτύξεις, ἀπὸ ὅλας τὰς λυκοφιλίας καὶ τοὺς κυνέρωτας³ τοῦ κόσμου ἢ ἐκλεκτῆ, ἢ αἰθέριος ἐκείνη ἐπαφή! Δέν ἦτο βᾶρος ἐκεῖνο, τὸ φορτίον τὸ εὐάγκαλον⁴, ἀλλ' ἦτο ἀνακούφισις καὶ ἀναψυχή. Ποτέ δέν ἠσθάνθην τὸν ἑαυτὸν μου ἐλαφρότερον ἢ ἐφ' ὅσον ἐβάσταζον τὸ βᾶρος ἐκεῖνο... Ἦμην ὁ ἄνθρωπος, ὅστις κατώρθωσε νὰ συλλάβῃ μέ τὰς χεῖράς του πρὸς στιγμὴν ἓν ὄνειρον, τὸ ἴδιον ὄνειρόν του...

Ἡ Μοσχούλα ἔζησε, δέν ἀπέθανε. Σπανίως τὴν εἶδα ἔκτοτε, καὶ δέν ἠξεύρω τί γίνεται τώρα, ὅποτε εἶναι ἀπλῆ θυγάτηρ τῆς Εὐας, ὅπως ὅλοι.

Ἄλλ' ἐγὼ ἐπλήρωσα τὰ λύτρα διὰ τὴν ζωὴν της. Ἡ ταλαίπωρος μικρὴ μου κατσίκα, τὴν ὁποῖαν εἶχα λησμονήσει πρὸς χάριν της, πράγματι «ἐσχοινιάσθη»· περιεπλάκη κακὰ εἰς τὸ σχοινίον, μέ τὸ ὁποῖον τὴν εἶχα δεμένην, καὶ ἐπνίγη!... Μετρίως ἐλυπήθην, καὶ τὴν ἔκαμα θυσίαν πρὸς χάριν της.

Κ' ἐγὼ ἔμαθα γράμματα, ἐξ εὐνοίας καὶ ἐλέους τῶν καλογήρων, κ' ἔγινα δικηγόρος... Ἀφοῦ ἐπέρασα ἀπὸ δύο ἱερατικὰς σχολὰς, ἦτον ἐπόμενον!

Τάχα ἡ μοναδικὴ ἐκείνη περίστασις, ἡ ὄνειρώδης ἐκείνη ἀνάμνησις τῆς λουομένης κόρης, μ' ἔκαμε νὰ μὴ γίνω κληρικός; Φεῦ! ἀκριβῶς ἡ ἀνάμνησις ἐκείνη ἔπρεπε νὰ μέ κάμῃ νὰ γίνω μοναχός.

Ὁρθῶς ἔλεγεν ὁ γηραιὸς Σισώης ὅτι «ἂν ἤθελαν νὰ μέ κάμουν καλόγερον, δέν ἔπρεπε νὰ μέ στείλουν ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήρι...». Διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου ἦρκουν τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα κολλυβογράμματα, τὰ ὁποῖα αὐτὸς μέ εἶχε διδάξει, καὶ μάλιστα ἦσαν καὶ πολλὰ!...

Καὶ τώρα, ὅταν ἐνθυμοῦμαι τὸ κοντόν ἐκεῖνο σχοινίον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐσχοινιάσθη κ' ἐπνίγη ἡ Μοσχούλα, ἡ κατσίκα μου, καὶ ἀναλογίζομαι τὸ ἄλλο σχοινίον τῆς παραβολῆς, μέ τὸ ὁποῖον εἶναι δεμένος ὁ σκύλος εἰς τὴν αὐλήν τοῦ ἀφέντη του, διαπορῶ μέσα μου ἂν τὰ δύο δέν εἶχαν μεγάλην συγγένειαν, καὶ ἂν δέν ἦσαν ὡς «σχοίνισμα κληρονομίας»⁵ δι' ἐμέ, ὅπως ἡ Γραφή λέγει.

ᾠ! ἄς ἦμην ἀκόμη βοσκὸς εἰς τὰ ὄρη!...»

(Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν)
Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

-
1. Τον ἴσκιο, τὴν σιλουέτα, τὸ περίγραμμά της φευγαλέας μορφῆς.
 2. Ακαριαία, μονομιάς.
 3. Αγοραίους ἐρωτες.
 4. Εὐκόλα μεταφερόμενο στὴν ἀγκαλιά, εὐχάριστο στὸ ἀγκάλιασμα.
 5. Μερίδιο, κλήρος.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Ἐχει υποστηριχθεῖ ἡ ἀποψη ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι κατεξοχὴν «βιωματικὸς» συγγραφέας. Τεκμηριώστε τὴν θέση αὐτὴ με πέντε βιωματικὸς χαρακτήρα ἀναφορὲς στὸ κείμενο ποὺ σας δόθηκε.

Μονάδες 15

B1. Νὰ ἐπισημάνετε καὶ νὰ σχολιάσετε τέσσερις ἀφηγηματικὲς τεχνικὲς ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφέας στὸ συγκεκριμένο ἀπόσπασμα.

Μονάδες 20

B2. «[...] Ἡ βάρκα ἐκείνη ἀπεῖχεν ... εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ ἀνῆλθον». Να εξετάσετε τη λειτουργία της περιγραφῆς στο συγκεκριμένο χωρίο.

Μονάδες 20

Γ. «Ὁρθῶς ἔλεγεν ὁ γηραιὸς Σισώης ὅτι “ἂν ἤθελαν νὰ μὲ κάμουν καλόγερον, δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ στείλουν ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήρι...”. Διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου ἤρκουν τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα κολλυβογράμματα, τὰ ὁποῖα αὐτὸς μὲ εἶχε διδάξει, καὶ μάλιστα ἦσαν καὶ πολλὰ!...». Να σχολιάσετε το πιο πάνω χωρίο με 120-140 λέξεις.

Μονάδες 25

Δ. Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα που σας δόθηκε ἀπὸ τὸ «Ὀνειρο στο κύμα» με τὸ παρακάτω ποίημα τοῦ Κλείτου Κύρου, «Ὀπτική ἀπάτη»:

Μονάδες 20

Κατατρύχονταν¹ ἀπὸ μιὰ μορφή γυναικας
Τὴν ἐβλεπε στὸν ὕπνῳ τοῦ μ' υψωμένα
Χέρια νὰ παραληρεῖ με θέρμη
Τὴν ἐβλεπε κάθε πρωὶ νὰ γνέφει
Στὸ ἀέναντι παράθυρο νὰ χαμογελά
Μ' ἀστραπὲς στὰ μάτια καὶ στὰ δόντια
Μεσ στὸ μισοσκότεινο δωμάτιο
Σύμβολο τῆς ἀυλῆς παντοτινὰ γυναικας
Ἔτσι νόμιζε τουλάχιστο δὲν εἶχε διδαχθεῖ
Τοὺς παράγοντες τῆς οφθαλμαπάτης.
Ὅταν πια κατάλαβε εἶχε ξημερώσει
Σα νὰ κύλησε μιὰ ἀτελείωτη νύχτα
Κι ἦταν μόνος πάλι καὶ ξεφύλλιζε
Παλιὲς πολὺ παλιὲς φωτογραφίες.

(Αλέξανδρος Ἀργυρίου (επιμ.), Ἡ ἐλληνικὴ ποίηση. Ἀνθολογία – Γραμματολογία, τόμος ΣΤ', [Ἀθήνα:] Ἐκδόσεις Σοκόλη [1985], σ. 288.)

1. Βασανιζόταν, υπέφερε, ταλαιπωροῦτο.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

- Η βαθιά θρησκευτική του πίστη
π.χ. εἶχα φθάσει ἐγκαίρως δόξα, τῷ θεῷ!
σχοινίον τῆς παραβολῆς
- Η εγκατάλειψη του φυσικού περιβάλλοντος και η εγκατάσταση στο αστικό περιβάλλον.
π.χ. κ' ἐγὼ ἔμαθα γράμματα ... ἦτον ἐπόμενον.
- Η δεινή ψυχολογική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο αφηγητής, αποτέλεσμα της εγκατάστασής του στον αστικό χώρο και της απώλειας της ελευθερίας που του παρείχε η ζωή στη φύση.
π.χ. "Και τώρα ... ὦ! ἄς ἦμιν ἀκόμη βοσκός εἶς τὰ ὄρη! ..."
- Ο αδιαπραγμάτευτος ιδανισμός ηθικής διάστασης
π.χ. ἐπὶ πόσον ἀκόμη ... τό ἴδιον ὄνειρον του.
- Το βιοματικό χαρακτήρα του αφηγήματος τεκμηριώνει επίσης και η ύπαρξη της πρωτοπρόσωπης ομοδιηγηματικής αφήγησης.
π.χ. "Δέν ἤξεύρω".

B 1.

- Ο εσωτερικός μονόλογος που αποκαλύπτει την αθωότητα και την αγωνία του αφηγητή, ο οποίος αντιλαμβάνεται το ανάρμοστο της παρουσίας του στο σημείο όπου «ελούζετο» η Μοσχούλα και επιχειρεί να δικαιολογήσει και να απενοχοποιήσει τον εαυτό του. Ο αφηγητής παράλληλα παρουσιάζει με την τεχνική του εσωτερικού μονολόγου το δίλημμα, το οποίο τον κυριεύει. Αναρωτιέται, λοιπόν, αν πρέπει να πέσει στη θάλασσα προς βοήθεια της κόρης που κινδύνευε να πνιγεί λόγω του φόβου που γεννήθηκε στην ψυχή της ή εναλλακτικά να φύγει, πιστεύοντας ότι μ' αυτή του την ενέργεια θα αποκαταστήσει την ηρεμία της κοπέλας.
«Δεν ἤξεύρω ... δεν είναι τίποτε ἑκτακτον».
«Τότε με κατέλαβε τρόμος ... ν' αρθρώσω φωνήν».
- Ο διάλογος, ἔστω και ανολοκλήρωτος στο συγκεκριμένο απόσπασμα, που αφήνει να διαφανούν τα συναισθήματα και οι σκέψεις του αφηγητή και

κατ' επέκταση καθιστούν δυνατή τη σύλληψη του ψυχολογικού πορτραίτου του αφηγητή εκ μέρους των αναγνωστών.

«-Μη φοβάσαι!...δεν είναι τίποτε...δεν σου θέλω κακόν».

- Η χρήση της περιγραφής, κυρίαρχο χαρακτηριστικό της περιγραφικής δεξιοτεχνίας του Παπαδιαμάντη, που λειτουργεί επιβραδυντικά καθυστερώντας την εξέλιξη της πλοκής και τη λύση του μύθου και παράλληλα εντείνει την αγωνία και το ενδιαφέρον των αναγνωστών.

«Απείχον τώρα ... δια την ατυχή παιδίσκη».

«Έφθασα σχεδόν εις τον πυθμένα ... βράχων και πετρών».

- Το δραματικό απόροπτο που ανατρέπει την πορεία της εξέλιξης της πλοκής και θα φέρει σε απτική επαφή πλέον τον αφηγητή βοσκό με τη λουόμενη κόρη. Συγκεκριμένα, η απόροπτη εμφάνιση της βάρκας εντείνει το φόβο της Μοσχούλας, η οποία μετά το άκουσμα της φωνής της κασίκας νιώθει ευάλωτη, συναίσθημα που ενισχύεται στη θέα της βάρκας. Η όλη ψυχολογική της κατάσταση την οδηγεί στο βυθό της θάλασσας και κινητοποιεί τον αφηγητή βγάζοντάς τον από το αδιέξοδο στο οποίο είχε περιέλθει και κατά συνέπεια από την αδράνεια.

B 2.

Η εμφάνιση της βάρκας είναι ένα δραματικό απόροπτο που επιτείνει τον τρόμο της Μοσχούλας και κάνει το βοσκόπουλο να παραμερίσει όλους τους δισταγμούς που εμπόδιζαν τη δράση του μέχρι τότε (Πάραυτα ... εις την θάλασσαν). Η δράση του βοσκόπουλου δίνεται στη συνέχεια μέσα από μια λεπτομερέστατη περιγραφή τόσο των πράξεών του (Πάραυτα ανέδυν ... κύματος), όσο και της φύσης (...εις τον πυθμένα ... βράχων και πετρών). Οι λεπτομέρειες αυτές συντελούν στην επιβράδυνση της πλοκής, καθώς ο αναγνώστης αργεί να πληροφορηθεί το αποτέλεσμα της επιχείρησης του βοσκόπουλου. Ακόμη καθιστούν πιο ενδιαφέρουσα τη δράση. Πληροφορούμενοι με κάθε λεπτομέρεια τις ενέργειες του βοσκού, συνειδητοποιούμε τη δυσκολία του εγχειρήματός του και το μέγεθος του επιτεύγματός του. Η περιγραφή αυτή δίνει την εικόνα μιας θάλασσας φοβερής και επικίνδυνης (ως μνήμα υγρόν και ακαριαίον), η οποία δεν έχει καμιά σχέση με την ειδυλλιακή της εικόνα που προηγήθηκε. Η επικινδυνότητα της θάλασσας προκαλεί στον αφηγητή αγωνία που μεταδίδεται και στον αναγνώστη, ο οποίος βλέπει τις δυσκολίες της επιχείρησης (εσχηματίζοντο δίναι και κύκλοι συστρεφόμενοι) και περιμένει την αναγγελία της επιτυχίας της (ήρπασα την κόρη και ανήλθον) για να

ηρεμήσει. Τέλος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι συντελείται η δραματική κορύφωση σ' αυτό το χωρίο, καθώς η ένταση φτάνει στο κατακόρυφο και η δράση ολοκληρώνεται.

Γ.

Σ' αυτό το σημείο διαφαίνεται η αντινομία πάνω στην οποία στηρίζεται όλο το κείμενο, η αντίθεση δηλαδή ανάμεσα στη φύση και την απλότητα της ζωής σ' αυτή, που οδηγεί τον άνθρωπο στην ευτυχία, και στον αστικό πολιτισμό, που τον οδηγεί στη δυστυχία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο αφηγητής, που όταν ζούσε ελεύθερος και αναλφάβητος μέσα στη φύση, ήταν αθώος, ένιωθε ευτυχής, ενώ τώρα που ζει σε αστικό περιβάλλον και έχει μορφωθεί, νιώθει καταπιεσμένος, ανελεύθερος και δυστυχής. Στο συγκεκριμένο χωρίο γίνεται σαφές πως ο αφηγητής υποτιμά την κοσμική μόρφωση και τη θεωρεί ως ένα βασικό παράγοντα εξαιτίας του οποίου ο άνθρωπος χάνει την ψυχική του αθωότητα. Ενδεικτική είναι η φράση «δια τη σωτηρία της ψυχής μου ήρκουν τα ολίγα εκείνα κολυβογράμματα και ήταν και πολλά». Στο σημείο αυτό έγκειται και η βασική διαφορά της πορείας του αφηγητή σε σύγκριση με την κυκλική πορεία ζωής που διέγραψε ο Σισώης, ο οποίος μπόρεσε να ξαναβρεί τη γαλήνη της ψυχής του επιστρέφοντας στη μοναστική ζωή. Από το προσωπικό αυτό βίωμα του πατέρα Σισώη πηγάζουν και οι συμβουλές του προς το νεαρό βοσκό, ο οποίος όμως ποτέ δε τις ακολούθησε, πράγμα για το οποίο μετανιώνει.

Δ.

Αντιπαραβάλλοντας το απόσπασμα από το «Όνειρο στο κύμα» με το ποίημα του Κ. Κύρου «Οπτική Απάτη» μπορούν να εντοπιστούν αρκετές κοινές αναφορές.

Κατ' αρχάς και στα δυο κείμενα μια γυναικεία εξιδανικευμένη μορφή κυριαρχεί στη σκέψη και στην καρδιά των προσώπων για τα οποία γίνεται λόγος (βοσκός, αλλά και ώριμος αφηγητής στο «Όνειρο στο κύμα» - απροσδιόριστο τρίτο ανδρικό πρόσωπο στην «Οπτική απάτη»). Η μορφή αυτής της γυναίκας αποκτά σαφείς συμβολικές διαστάσεις ενός ιδανικού προσώπου που στοιχειώνει τον εσωτερικό κόσμο των πρωταγωνιστών, χωρίς να είναι σε θέση να απαλλαγούν από αυτή. Χαρακτηριστική και εμφατική ως προς τη θέση της είναι η χρήση του ρήματος «κατατρύχονταν» στο ποίημα, που προβάλλει τη βασανιστική διάσταση της γυναικείας αυτής παρουσίας - απουσίας, διάσταση που σαφώς αποκτά και η ονειρική μορφή της Μοσχούλας για τον ήρωα του Αλ. Παπαδιαμάντη, καθώς δεν είναι σε

θέση να την ξεπεράσει (Επί πόσον ακόμη θα το ενθυμούμαι). Παράλληλα και στα δύο προς εξέταση κείμενα είναι έκδηλη η παρουσία ερωτισμού που πηγάζει στο μεν ποίημα από τους στιχ. 3-6, στο δε διήγημα από την αναφορά στην «αιθέρια επαφή» που βίωσε ο αφηγητής κρατώντας στα χέρια του τη μισοπνιγμένη Μοσχούλα.

Κοινός τόπος και στα δυο κείμενα είναι η παραδοχή της αδυναμίας των κεντρικών προσώπων ως προς τη συνεχή επαλήθευση του ονείρου και στην απτή πραγματικότητα. Στο ποίημα του Κ. Κύρου αυτό γίνεται φανερό τόσο από τον τίτλο «Οπτική απάτη», όσο και στους στίχους 9 – 10, όπου και γίνεται λόγος για μια οφθαλμαπάτη, η οποία παραπλανά το ανώνυμο αντρικό πρόσωπο. Ανάλογη παραπλανητική διάσταση έχει και η παρουσία της Μοσχούλας στο «Όνειρο στο κύμα», όπου – κατά την άποψη του ίδιου του αφηγητή – τον παραπλάνησε και τον οδήγησε σε μια ζωή, για την οποία τώρα μετανιώνει. Αυτό φαίνεται τόσο από υποτιμητικό χαρακτηρισμό της Μοσχούλας ως απλής θυγατέρας της Εύας, όσο και από την αναφώνηση – ομολογία του – πως η ανάμνησή της έπρεπε να τον οδηγήσει μόνο στη μοναστική ζωή.

Άλλη ομοιότητα των δυο κειμένων είναι πως και τα δυο πρόσωπα μένουν στο παρόν τους μόνα φέροντας μαζί τους τις αναμνήσεις της ονειρικής γυναικείας παρουσίας (στο ποίημα στιχ. 13 – 14, ενώ στο «Όνειρο στο κύμα» γίνεται φανερό από την αναφορά του αφηγητή στην «άλλως ανωφελή ζωή του»).

Κλείνοντας και στα δυο κείμενα η αναφορά στη γυναίκα έχει σαφώς ονειρική – εξιδανικευμένη διάσταση, όπως έχει ήδη αναφερθεί («Οπτική απάτη» στιχ. 2 – 7, ενώ στο «Όνειρο στο κύμα» αυτό φαίνεται καθαρά στην παράγραφο «Επί πόσον ακόμη ... όνειρό του»). Ως προς το σημείο όμως αυτό υπάρχει η εξής βασική διαφορά: Στο ποίημα του Κ. Κύρου η αναφορά στον όρο «όνειρο» έχει σαφώς κυριολεκτική διάσταση, καθώς το κεντρικό ανώνυμο πρόσωπο κατατρύχεται «από μια μορφή γυναίκας» στον ύπνο του. Αντίθετα, ο ήρωας του διηγήματος του Παπαδιαμάντη χρησιμοποιεί μεταφορικά τον όρο «όνειρο», με σκοπό να αποδώσει τη συγκλονιστική εμπειρία που βίωσε, όταν ήρθε σε οπτική επαφή με τη Μοσχούλα (Ήμην ο άνθρωπος ... το ίδιον όνειρό του).

Τέλος εμφανής είναι και η διαφορά του χώρου στον οποίο τα 2 πρόσωπα βιώνουν το όνειρό τους: Στο ποίημα το όνειρο του ανώνυμου άντρα τοποθετείται μέσα σε ένα κλειστό και μισοσκότεινο δωμάτιο, ενώ στο κείμενο του Παπαδιαμάντη ο ήρωας έρχεται σε επαφή με το πρόσωπο που ποθεί στο ανοιχτό ονειρικό φυσικό περιβάλλον.